

Opinnäytetyö

Osallisuus alueidentiteettityössä

Tiina Kivioja

**Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma
240 op**

**Arvioitavaksi jättämisaika
11/2020**

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Tiina Kivioja
Opinnäytetyön nimi: Osallisuus alueidentiteetityössä
Sivumäärä: 40
Työn ohjaaja(t): Juha Nikkilä
Työn tilaaja(t): Keski-Suomen liitto

Tämä opinnäytetyö oli Keski-Suomen liiton tilaustyö, jonka lopputuotteena on osallistavien menetelmien opas alueidentiteetityöhön.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tunnistaa keskeisimmät sidosryhmät alueidentiteetityöskentelyn käynnistämiseksi, sekä laatia perustettavalle työryhmälle osallistamissuunnitelma työn edistämiseksi.

Osallistamissuunnitelma on benchmarking-menetelmällä laadittu opas erilaisista osallistamisen tavoista sekä indikaattoreista alueellisen identiteetin määrittämiseksi, jota alueidentiteetityöryhmän jäsenet voivat käyttää omissa konteksteissaan.

Teoriapohjana opinnäytetyössä käytettiin alueelliseen identiteettiin ja osallisuuteen liittyvää materiaalia, sekä Keski-Suomen liiton omia osallisuustyöhön liittyviä linjauksia, ohjeita ja materiaaleja.

Osallisuus, osallistavat menetelmät, alueellinen identiteetti, aluekehitys

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author: Tiina Kivioja
Title: Participation in promoting regional identity
Number of Pages: 40
Supervisor(s): Juha Nikkilä
Subscriber(s): Regional Council of Central Finland

This thesis was ordered by the Regional Council of Central Finland, to provide a guide for enacting participatory methods to promoting regional identity.

The goal of the thesis was to recognize stakeholders deemed crucial for regional identity promotion, and as the main deliverable of the thesis, to devise a participatory policy plan, facilitating progress of the working group that will be established for advancing regional identity promotion.

The participatory policy plan is composed using the benchmark method as a methodological guide that provides a practical synthesis of various established participatory approaches and regional identity defining indicators. It is intended to be applicable contextually by individual members of the regional identity working group.

The theoretical basis of this thesis is a synthesis of the existing participation related policies, instructions and materials from the Regional Council of Central Finland, complemented with relevant academic literature and materials concerning regional identity and participation.

Participation, participatory methods, regional identity, regional development

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Työn tilaaja.....	6
2 ALUEELLINEN IDENTITEETTI.....	7
2.1 Imago.....	7
2.2 Identiteetti.....	8
2.3 Alueellinen identiteetti.....	9
2.4 Alueellinen identiteetti aluekehitystyössä.....	10
3 KESKI-SUOMEN ALUEIDENTITEETTI- JA OSALLISUUSTYÖ.....	12
3.1 Alueidentiteettityö.....	12
3.2 Osallisuustyö.....	14
4 OSALLISTAVAT MENETELMÄT APUNA OSALLISUUDEN KEHITTÄMISESSÄ. 16	
4.1 Tutkimusongelma.....	16
4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineisto.....	16
4.3 Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen.....	18
4.4 Osallisuuden ja osallistumisen merkitys.....	19
4.5 Osallistavat menetelmät.....	21
4.6 Keski-Suomen neljä teesiä osallisuudelle.....	21
5 KESKI-SUOMEN LIITON OSALLISTAVIEN MENETELMIEN OPAS ALUEIDEN- TITEETTITYÖHÖN.....	24
6 ARVIOINTI JA POHDINTA.....	34
LÄHTEET.....	37

1 JOHDANTO

Globalisaatio, maailmanlaajuinen ihmisten ja asioiden välinen verkottuminen, on jo pitkään ollut osa jokapäiväistä elämäämme. Siinä missä paikallistason asiat ennen koskettivat vain pientä ja lähellä olevaa osaa ihmisistä, tavoittaa tieto nyt lähes silmänräpäyksessä tuttuja ja tuntemattomia toisilla mantereilla. Baillyn mukaan (Bailly 2017, 3-4) globalisaatio on tuonut mukanaan uusia kansalaisuuden muotoja; alueelliset identiteetit ovat nousseet tärkeiksi kansalaisuutta määrittäviksi tekijöiksi maailmankansalaisuuden ja maankansalaisuuden rinnalle. Paikallisyhteisöt ovat kehittyneet rinta rinnan maailmanlaajuisten yhteisöjen kanssa. Kunnallisan alan kehittämissäätöön vuonna 2016 tekemän tutkimuksen mukaan maakunnallista identiteettiä pitäisi tulevaisuudessa rakentaa hyvien peruspalveluiden, luonnon, maiseman ja rakennusten, oman maakunnan perinteiden ja taloudellisen hyvinvoinnin varaan (Kaks 2016, 1).

Keski-Suomen liiton Talousarvio 2020 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2020-2022 -dokumentissa (Keski-Suomen liitto 2019) todetaan, että vaikka Keski-Suomea arvostetaan yleisesti eheänä ja sopuisana maakuntana, on toimintaympäristössä tunnistettavissa potentiaalisesti maakunnan yhtenäisyyttä ja me-henkeä murentavia tekijöitä. Tällaisina tekijöinä nähdään mm. aluekehityksen ja väestörakenteen voimakas eriytyminen maaseudulla ja kaupungissa, sosiaali- ja terveystaloudellisten rakennemuutosten pitkäaikainen sekä kuntien lisääntyvä talousahdinko.

Maakunnallinen yhtenäisyys ja identiteetti nähdään keskeisinä tekijöinä mietittäessä maakunnan veto- ja pitovoimaa. Niiden vahvistamista työstettiin sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun yhteydessä vuosina 2018-2019, mutta työ jäi kesken uudistuksen kaaduttua. Vuoden 2020 aikana Keski-Suomen liitolla on tarkoitus laatia pitkäjänteinen suunnitelma työn jatkamisesta. Jotta voidaan rakentaa laajempaa maakunnallista identiteettiä, täytyy tarkastelu aloittaa paikallisesti tunnistamalla kuntien, kylien, kaupunginosien ja muiden pienempien keskittymien alueellisia identiteettiä tekijöitä. Tähän tarpeeseen opinnäytetyöni tulee vastaamaan antamalla raamit identiteettityön käynnistämiseksi ja toteuttamiseksi osallistamissuunnitelman muodossa.

Työskentelin itse Keski-Suomen liitossa sote- ja maakuntauudistuksen aikana ja seurasin myös identiteetti-työskentelyä sivusta, joten aihe on minulle jossain määrin tuttu. Koen alueellisen identiteetin aiheena tärkeäksi koko aluekehittämisen kannalta: todellinen kehitystyö voi lähteä vain paikallista kulttuuria ja sen vahvuuksia tuntemalla ja tunnistamalla.

Opinnäytetyön tavoitteena on tunnistaa keskeisimmät sidosryhmät alueidentiteetti-työskentelyn käynnistämiseksi, sekä laatia perustettavalle ryhmälle osallistamissuunnitelma työn edistämiseksi. Osallistamissuunnitelman laadin benchmarking-menetelmällä valmiita osallisuuden ja osallistamisen käytänteitä ja menetelmiä sekä alueellisen identiteetin määrittämiseen soveltuvia indikaattoreita hyödyntäen. Lisäksi käsittelen alueidentiteettiä käsitteenä sekä sen merkitystä ihmiselle.

Osallistamissuunnitelman on tarkoitus olla menetelmäopas erilaisista osallistamisen tavoista ja indikaattoreista alueellisen identiteetin määrittämiseksi, jota alueidentiteetti-työryhmän jäsenet voivat käyttää omissa konteksteissaan.

1.1 Työn tilaaja

Opinnäytetyön tilaajana toimii Keski-Suomen liitto. Maakunnan liitto on alueensa lakisääteinen kuntayhtymä, jossa jokaisen kunnan on oltava jäsenenä. Liitoilla on kaksi lakisääteistä päätehtävää: alueiden kehittäminen ja maakuntakaavoitus (Kuntaliiton kotisivut 2020). Kotisivuillaan Keski-Suomen liitto kuvaa toimintaansa seuraavasti:

”Keski-Suomen liitto on maakunnan yhteisen kehittämistahdon muodostaja, strateginen suunnittelija ja kehittäjä sekä monitaitoinen, osaava ja ennakoiva verkostovaikuttaja.

Keski-Suomen liiton ydintehtävä on maakunnan kehittäminen. Tavoitteena on vetovoimainen maakunta, jossa on työtä ja toimeentuloa, viihtyisä asuinympäristö, sujuvat palvelut ja liikenneyhteydet, elävä kulttuuri ja puhdas, monimuotoinen luonto”. (Keski-Suomen liiton kotisivut 2020).

2 ALUEELLINEN IDENTITEETTI

Alueella on monta määritelmää. Englannin kielen sana ”region” kääntyy suomeksi ainakin viidellä tavalla: alue, seutu, maakunta, tienoo, paikka. Yhtäältä alue voidaan nähdä yhtenäisenä maantieteellisenä, ihmisen rajaamana tai luonnonrakenteiden, kuten jokien ja vuorien, muodostamana alueena. Toisaalta se voidaan ajatella kulttuurialueena, joka määrittyy ihmisten toiminnan, jokapäiväisen elämän tai infrastruktuurin, keskuskaupungin ja sitä ympäröivien kaupunkien ja kuntien kautta. Baillyn mukaan (Bailly 2017, 2-3) alueet voidaan tänä päivänä nähdä spatiaalisina systeemeinä rakenteineen ja säädöksineen: ihmiset, resurssit, henkinen pääoma sekä tietotaito, jotka muodostavat alueellisen kehittämisen ”sotajoukot”, joita usein johdetaan keskuskaupungeista tai pääkaupunkiseudulta käsin.

Mitä sitten on alueellinen identiteetti? Seuraavassa pyrin avaamaan termiä, mutta ensin lienee paikallaan pohtia imagon ja identiteetin eroa.

2.1 Imago

Sana imago tarkoittaa latinankielisessä alkuperäismerkityksessään kuvaa. Siinä merkityksessä sitä käytetään myös nykykielissä; tietoisesti rakennettuna kuvana, mielikuvana tai vaikutelmana esimerkiksi henkilöstä, tuotteesta, organisaatiosta – tai alueesta. Yhtäältä imago on ulkoista kuvan luomista ja toisaalta ihmismielen sisäinen, tietoisuuden luoma tulkinta kuvasta. Toisin sanoen kyse on viestinnästä ja viestin tulkinnan kautta syntyvistä käsityksistä. (Zimmerbauer 2008, 24).

Zimmerbauer käsittelee omassa työssään Boorstinin (1962) näkemyksiä imagosta. Tämän mukaan imagolla on erilaisia ominaisuuksia. Ensinnäkin imago on keinotekoinen rakennelma, joka on luotu tiettyä tarkoitusta varten luomaan tietynlainen vaikutelma. Yksittäisten ihmisten persoonallisuusprofiilit, firmojen, palveluiden, tuotteiden tai alueiden imagot voivat olla ammattilaisten huolella rakentamia kokonaisuuksia. Toiseksi imagon pitää olla uskottava, järkeenkäypä, muuten se ei palvele tarkoitustaan. Ihmisten mielessä imagon tulee yhdistyä ja edustaa kyseessä olevaa koh-

detta. Kolmanneksi imago on passiivinen, eli se ei mukaudu pitkällä aikavälillä koh- teeseensa vaan kohde siihen. Imagon kehittelyvaiheessa tilanne on päinvastainen, mutta vakiintuneen imagon kohdalla esim. yrityksen täytyy ennemmin sopeutua ima- goonsa kuin imagon siihen. Boorstinin mukaan usein käykin niin, että imagosta tulee tärkeämpää kuin itse toiminnasta, eli asiat muuttuvat jossain vaiheessa imagonsa kaltaisiksi. (Zimmerbauer 2008, 25).

2.2 Identiteetti

Identiteetti-sanan juuret ovat kuten imagonkin latinassa. *Identitas* tarkoittaa samaa ja samuutta. Identiteetti-termin merkitys voidaan käsittää kahdella tavalla: yhtäältä sillä tarkoitetaan sitä, mitä ihminen ajattelee itsestään, määrittelee itsensä ja toisaalta sitä, miten tämä määrittely näkyy ulospäin, tuodaan muiden nähtäväksi, viestitään. (Zimmerbauer 2008, 27).

Raution (2006, 19-20) mukaan identiteetin käsitteellä on ollut yhteiskunnallinen ti- laus. Perinteisessä yhteiskunnassa ihmisen paikka ja asema olivat hyvin pitkälle en- nalta määrättyt ja vaihtoehdot vähäisempiä. Tarvetta syvällisemmälle identiteettipoh- diskelulle ei ollut, riitti kun seurasi jo syntymässä määrättyä elämänpolkuaan. Indivi- dulismin ajan ihmisen elämän keskeisiin asioihin taas kuuluu omien valintojen teke- minen riippumatta taustatekijöistä. Valintoja ja päätöksiä taas on paljon, aina harras- tuksista ammatinvalintaan ja elämäkumppaniin saakka. Oman identiteettinsä pys- tyy määrittelemään lukuisten mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen kautta. Markkinoin- tikoneisto on valjastanut tämän identiteetinrakennusprojektin omiin tarkoituksiinsa syytämällä loputtomasti näkemyksiä ja vaatimuksia siitä, minkälainen ihmisen pitäisi olla ja millä kaikilla tavoilla hänen pitäisi minuuttaan rakentaa. Ihmisiltä vaaditaan jatkuvaa muuttumista, oman itsensä työstämistä, tuotteistamista. Oman minuuden kommunikointi sosiaalisen median kautta on ollut arkea jo lähes parinkymmenen vuoden ajan. Tämä viestimisen ”pakko” taas tuo identiteetin käsitteen lähelle imagon määritelmää (Zimmerbauer 2008, 27).

2.3 Alueellinen identiteetti

Zimmerbauerin (2008, 27) mukaan alueellinen identiteetti on mahdollista jakaa kahteen osaan: alueen itsensä identiteetiksi ja ihmisten alueelliseksi identiteetiksi eli aluetietoisuudeksi. Alueellinen identiteetti voidaan siis ymmärtää paikan fyysis-spaciaalisten asioiden, kuten luonnonolojen tai alueen muiden erityispiirteiden, tai ihmisten alueeseen kiinnittymisen, aluesamaistumisen kautta.

Alueellisen identiteetin lähtökohtina ovat samaistuminen ja erottautuminen. Ihminen samaistuu johonkin ryhmään tai alueeseen sekä erottaa oman ryhmänsä tai alueensa muista. Paasin (1986, 38) mukaan alueellinen identiteetti rakentuu yhtäältä kaiken perustana olevista luonnonolosuhteista ja niiden pohjalle rakentuvasta ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta ja toisaalta alueen yhteiskunta- ja asutus- sekä talous- ja sosiaalishistoriasta. Myös vallitseva talous- ja sosiaalirakenne ja kulttuuriperintö sekä muut vastaavat asiat toimivat aluesamaistumisen rakennusaineina.

Alueellinen identiteetti muodostuu myös symbolien ja erilaisten mielenmaisemien omaksumisen kautta. Puhutaan maiseman artikuloinnista, jolloin tietyistä näkymistä tulee ajan kanssa kollektiivisia samaistumisen kohteita ja kansallisia ikoneita, esimerkkeinä vaikkapa Kolin vaaramaisemat ja Lapin tunturit. Voidakseen muodostua kansallisiksi, kollektiivisiksi alueidentiteetin symboleiksi, täytyy paikassa olla jotakin ainutlaatuista ja omaleimaista. Vähitellen ne erilaisten prosessien kautta muuttuvat osaksi alueellista tai kansallista identiteettiä sekä muodostuvat alueen tyypillisiksi ominaisuuksiksi. Näitä ominaisuuksia korostetaan ja käytetään mm. alueen markkinoinnissa; ovathan ne helposti tunnistettavia laajemmallekin väkijoukolle. (Zimmerbauer 2008, 29). Keski-Suomessa tällaisia alueellisen identiteetin ominaisuuksia ovat esimerkiksi lukuisat järvet sekä metsäiset kansallispuistokohteet.

Alueellisen identiteetin rakentumisprosessi voi olla joko alue- tai hallintolähtöinen. Aluelähtöisessä prosessissa keskeistä on se, miten paikalliset alkavat liittää merkityksiä omaan alueeseensa ja miten alue alkaa kehityksen seurauksena erottua muista alueista omaleimaisuudellaan. Hallintolähtöisessä prosessissa alue määritellään ulkoa käsin ja alueen asukkaat samaistuvat siihen pikku hiljaa. Käytännössä alueellinen

identiteetti muodostuu molempien lähtökohtien kautta, joskin eri alueilla eri tavoin. (Zimmerbauer 2008, 29).

2.4 Alueellinen identiteetti aluekehitystyössä

Tutkija Katriina Siivonen on omassa väitöskirjassaan tarkastellut alueellisen identiteetin suhdetta aluekehitystyöhön. Hän jakaa toimijat kolmeen tasoon:

Mikrotasolla toimijat ovat yksittäisiä ihmisiä. Tällä tasolla korostuvat aineelliset ja aineettomat mielen sisäiset ja ulkoiset kulttuuriset piirteet. Nämä piirteet välittyvät ihmisiltä toisille, sekä heidän fyysisen ympäristönsä välillä alati elävänä prosessina osittain hiljaisena tietona ja osittain tietoisina symboleina. Kaikki yksilöt ovat osana tätä prosessia, vaikka symboli- ja tietoverkostosta ei löydy yhtään sellaista osaa, joka olisi kaikille siihen kuuluville tuttu ja jota he toteuttaisivat täsmälleen samanlaisena.

Välitason toimijoina ovat erilaiset paikalliset organisaatiot, kuten kansalaisjärjestöt, tai hallinnolliset, kaupallista tai uskonnollista valtaa käyttävät tahot. Nämä tahot tuottavat ja hyödyntävät toiminta-alueensa kulttuurisia symboleja, päämäärinään tiivistää ihmisjoukon yhteenkuuluvuuden tunnetta ja edistää sen toimintaa organisaatiossa toivottuun suuntaan.

Makrotaso käsittää kansallisen ja kansainvälisen tason toimijat, jotka luovat välitasolle toimintaedellytykset säädösten ja resurssien jaon kautta. (Siivonen 2008, 338-339).

Identiteetit ja identifikaation prosessit ovat merkityksellisiä niin mikrotasolla yksittäisten ihmisten arjessa kuin välitasolla olevien organisaatioiden toiminnassa. Nämä prosessit ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Siksi kulttuurisesti kestävä aluekehitystyön ensimmäisenä periaatteena on huomioida mikro-, väli-, ja makrotasojen kulttuuriset prosessit. Tämä tulee tehdä sekä aineettomien (hiljainen tieto) että aineellisten (symbolit) kulttuurin muotojen osalta. Mikrotaso ja sanattomana esiintyvät välitason käytänteet jäävät usein aluekehitysprosessista syrjään, aiheuttaen ristiriitoja ja romuttaen toiminnan kulttuurista kestävyttä. Erityisesti mikrotason kulttuuristen prosessien huomioiminen ja ottaminen aluekehitystyön pohjaksi tukee alueen arjessa

elävien alueellisen identiteetin kehitystä; näin vältytään ulkopuolelta annetuilta ja sitä kautta keinotekoisilta imagoilta, sekä sujuvoitetaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Kulttuurisesti kestävä aluekehitystyön toinen periaate on, että välitason organisaation tulee ottaa huomioon myös muut kuin organisaation omat kohdealueet ja ihmisryhmät. Toisin sanoen millään alueella ei ole oikeutta omia sellaisia kulttuuripiirteitä, joita esiintyy myös toisilla alueilla. Millään aluekehitystyötä tekevällä organisaatioilla ei myöskään ole yksinoikeutta kulttuuriseen määrittelyyn millään alueella. Tällä pyritään vähentämään organisaatioiden välille mahdollisesti syntyviä jännitteitä. Tehtävä on haastava eritoten EU-hankkeissa, jolloin kulttuurisen määrittelyn kautta on mahdollisuus saada taloudellista hyötyä. (Siivonen 2008, 355-356).

3 KESKI-SUOMEN ALUEIDENTITEETTI- JA OSALLISUUSTYÖ

Osallisuudella kuvataan ihmisen ja yhteisön, tai yhteiskunnan, välisen suhteen tavoitetilaa. Tavoite on saavutettu, kun ihminen on osa, toimii osana ja kokee olevansa osa yhteisöä. (Nivala&Ryynänen 2019, 138). Nämä kriteerit täyttyvät, kun ihmisellä on mahdollisuus elää omannäköistään elämää, kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin, vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin sekä osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen. (THL 2020).

Osallisuudella kuvataan ihmisen ja yhteisön, tai yhteiskunnan, välisen suhteen tavoitetilaa. Tavoite on saavutettu, kun ihminen on osa, toimii osana ja kokee olevansa osa yhteisöä. (Nivala&Ryynänen 2019, 138). Nämä kriteerit täyttyvät, kun ihmisellä on mahdollisuus elää omannäköistään elämää, kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin, vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin sekä osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen. (THL 2020).

Sote- ja maakuntauudistuksen aikana Keski-Suomessa tehtiin runsaasti työtä alueellisen identiteetin sekä osallisuuden ympärillä. Molempien teemojen tiimoilta perustettiin työryhmät, jotka koostuivat kuntien, julkishallinnon ja kolmannen sektorin toimijoiden edustajista. Uudistuksen kaaduttua työryhmien työskentely päättyi, mutta niiden tuottama materiaali on hyödynnettävissä ja sitä on käytetty myös tässä opinnäytetyössä.

Seuraavassa esittelen työryhmien tuloksia, sekä mitkä asiakirjat ja lähtökohdat ohjaavat identiteetti- ja osallisuustyötä Keski-Suomen liitossa tällä hetkellä.

3.1 Alueidentiteettityö

Alueidentiteettiä lähestyttiin sote- ja maakuntauudistuksen aikana erilaisilla työpajoilla, joiden teemoina olivat mm. keskisuomalaiset arvot ja mielikuvat keskisuomalaisuudesta. Tarkoituksena oli hahmottaa, mitä potentiaalisesti omaleimaista Keski-Suomessa on, jota voitaisiin käyttää tulevan maakunnan brändäämiseen; mikä lisää alueen veto- ja pitovoimaa, mitkä ovat niitä erityisiä tekijöitä, joiden takia Keski-Suo-

mi on hyvä paikka asua, palata tai tulla uutena. Arvotyöpajojen tuloksena kiteytyi ajatus Keski-Suomesta turvallisenä taskuna, joka on monipuolinen, monimuotoinen, avoin, kestävä sekä yllätyksellinen. Hyvä arki ja arjen hyvinvointi nousivat keskeisiksi arvoiksi ja tavoitteiksi. Identiteetti- ja kulttuurityöryhmä tuli työskentelyssään siihen tulokseen, että Keski-Suomella ei ole vahvaa ulkopuolelle näkyvää yhteistä, esimerkiksi kansanluonteeseen liittyvää identiteettitekijää, vaan alue on eräänlainen ”kulttuurinen sulatusuuni”. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö erityispiirteitä olisi; ne ovat luonteeltaan enemmän paikallisia kuin koko maakunnan kattavia (Keski-Suomen liitto 2019).

Keski-Suomen liiton Taloussuunnitelma 2020 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2020-2022 -dokumentissa (Keski-Suomen liitto 2019, 16) ohjeistetaan maakunnallisen yhtenäisyyden ja identiteetin vahvistamisesta johdannossa mainitulla tavalla. Yksi konkreettinen keino tähän ovat erilaiset tapahtumat, joissa Keski-Suomen liitto on osallisena. Vuodelle 2020 suunniteltu, jo perinteiseksi muodostunut Keski-Suomen foorumi -risteily siirtyi vuoteen 2021 koronavirusepidemian takia. Risteily koostuu kuntien poliittisia päättäjiä, maakunnan eri organisaatioiden sekä elinkeinoelämän toimijoiden edustajia pohtimaan Keski-Suomen tulevaisuutta ja maakuntahenkeä. Muita maakuntaidentiteettiä ja yhtenäisyyttä vahvistavia tapahtumia, joissa Keski-Suomen liitto on mukana, ovat muun muassa keskisuomalaisista vaikuttajien tapaaminen Helsingissä, Keski-Suomen päivä, maakuntaviesti, Keski-Suomen urheilugaala, maakunnallinen yrittäjäjuhla, Amazing Keski-Suomi ja puolivuositteiset tulevaisuusfoorumit. Osa tapahtumista on jouduttu siirtämään koronaepidemian takia myöhempään ajankohtaan.

Interreg Europan (EU:n kehittämisrahasto) rahoittaman ja kuuden Euroopan maan toteuttaman CREADIS3 – Älykkäät luovat alueet -hankkeen Keski-Suomen toimintasuunnitelma (Action Plan) nostaa gastronomian yhdeksi maakunnallisen identiteetin elementiksi. Hankkeen tavoitteena oli saada kulttuuri ja luova osaaminen tiiviimmäksi osaksi alueiden talouden ja elinvoiman innovatiivista ja uusiutuvaa kehittämistä. Keski-Suomen alatavoitteena oli luovien alojen ja luovan osaamisen ”ristipölytys” muille toimialoille. Painopisteenä toimi Keski-Suomi2040-strategia; miten luova osaaminen tuo lisäarvoa sen tavoitteisiin ja toteutukseen. Hankkeen toteutusaika oli 1/2017-12/2019, jota seurasi meneillään oleva kahden vuoden seuranta-aika. (Keski-

Suomen liitto 2020). Yksi Keski-Suomen aluekehittämisen kärjistä on biotalous, jonka sisällä on myös luovaa taloutta, esimerkkinä Metsä Springin tekemä tuotekehitys tekstiilikuitujen saralla (Metsä Spring 2020). Metsä Spring on osa Metsä Groupia, jonka lippulaivatehdas sijaitsee Äänekoskella. Koska biotalous on keskeinen kehittämiskohde monella alueella niin Suomessa kuin Euroopassa yleensä, päätettiin keski-suomalaista erottautumista lähteä hakemaan gastronomian kautta. Yksi CREADIS3-hankkeen Keski-Suomen toimintasuunnitelman toimenpiteistä on tarjota sisältöä ja ideoita maakunnallisiin kehittämisstrategioihin, sekä toimenpiteitä gastronomian hyödyntämiseksi osana alueellisen identiteetin rakentamista. Gastronomianäkökulma otetaan huomioon alueellisessa matkailun kehittämisstrategiassa, muissa alueellisissa strategioissa sekä tapahtumissa. Lisäksi Keski-Suomen liitto kannustaa kaikki alueellisia organisaatioita huomioimaan gastronomianäkökulman omassa toiminnassaan ja viestinnässään. (Keski-Suomen liitto 2020, 17).

3.2 Osallisuustyö

Osallisuudella kuvataan ihmisen ja yhteisön, tai yhteiskunnan, välisen suhteen tavoitetilaa. Tavoite on saavutettu, kun ihminen on osa, toimii osana ja kokee olevansa osa yhteisöä. (Nivala&Ryynänen 2019, 138). Nämä kriteerit täyttyvät, kun ihmisellä on mahdollisuus elää omannäköistään elämää, kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin, vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin sekä osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen. (THL 2020).

Sote- ja maakuntauudistuksen aikana osallisuustyöryhmä laati ensimmäisen version Keski-Suomen maakunnan osallisuusohjelmasta. Osallisuusohjelman kautta haluttiin esitellä keinoja maakunnan asukkaiden ja sidosryhmien osallistumiseksi maakunnan toimintojen suunnitteluun ja tulevan maakunnan asioiden valmisteluun. Osallistuminen tarkoitti osallisuusohjelman kontekstissa maakunnan asioiden yhteissuunnittelua.

Osallisuus on Keski-Suomen liiton toimintakulttuurin keskeinen osa. Se on kehittämisorganisaatio, jonka tehtävinä on mm. edistää maakunnan ja kuntien seudullista sekä muuta yhteistyötä sekä toimia toteutuksen edistäjänä ja edunvalvojana. Näihin

päämääriin Keski-Suomen liitto pyrkii yhteistyössä sidosryhmiensä kanssa. Tavoitteena on vahvistaa yksilöiden ja kuntien kokemusta keskisuomalaisuuden arvosta heille itselleen ja toiminnalleen. (Keski-Suomen liitto 2019, 3, 16) Esimerkkinä Keski-Suomen liiton tekemästä konkreettisesta osallisuustyöstä mainittakoon Keski-Suomen rullaava maakuntakaavoitusprosessi, johon kansalaiset voivat antaa kommentteja, mielipiteitä ja lausuntoja koska tahansa eri kanavia myöten (Keski-Suomen liitto 2020, 6).

4 OSALLISTAVAT MENETELMÄT APUNA OSALLISUUDEN KEHITTÄMISESSÄ

4.1 Tutkimusongelma

Alueellisen identiteetin rakentumisen lähtökohtana on ihmisten henkilökohtainen kokemus omasta alueestaan, sen merkityksestä omassa elämässä. Siksi alueen asukkaiden osallisuus ja osallistaminen ovat keskeisessä asemassa, kun jonkin alueen identiteettiä lähdetään tietoisesti etsimään ja rakentamaan esimerkiksi aluekehityksen tarpeisiin.

Kuten alempana kappaleessa 4.4 todetaan, täytyy kansalaisella lain mukaan olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen toimintaan ja häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Osallistumisen mahdollisuus on demokraattisen yhteiskunnan päätöksenteon kulmakiviä. Lisäksi kappaleessa 4.6 käsitellyt Keski-Suomen osallisuuden teesit tukevat ajatusta kaikkien maakunnan asukkaiden mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa.

Opinnäytetyöni osallistamissuunnitelmaan kerään mahdollisia indikaattoreita, joiden kautta alueellista identiteettiä voidaan kartoittaa sekä mitata. Olen mahdollisuuksien mukaan sisällyttänyt kaikkiin ehdotettuihin indikaattoreihin sekä ihmisten henkilökohtaiseen kokemukseen, että objektiivisesti mitattavaan tietoon liittyvän ulottuvuuden.

Tunnistettuja indikaattoreita ja osallistavia menetelmiä on tarkoitus käyttää yhdessä soveltuvilta osin ja tilanteen mukaan. Teoriassa kaikkia osallistavia menetelmiä voi soveltaa jokaisen indikaattorin kohdalla, riippuen työskentelyn kulloisestakin päämäärästä.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä on benchmarking, josta käytetään myös nimiä esikuva-analyysi, vertailuanalyysi ja vertaiskehittäminen. Benchmarkingin aja-

tus on oman toiminnan vertaaminen toisten toimijoiden vastaaviin käytäntöihin. Päämääränä on oman toiminnan kyseenalaistaminen ja sitä kautta toisilta oppiminen. (Wikipedia 2020). Benchmarking nähdään jatkuvana ja järjestelmällisenä prosessina, jonka aikana tarkkaillaan omaa sekä verrokkien toimintaa ja prosesseja parhaiden menetelmien ja toimintatapojen tunnistamiseksi. Organisaatioiden kehittämisessä benchmarking on metodi oman organisaation kehittymiselle ja menestymiselle tärkeän asian määrittelemiseksi ja sen tahon löytämiseksi, joka on kyseisessä asiassa itseä parempi. (Niva&Tuominen 2005). Benchmarking-prosessiin voidaan lukea kuuluvan viisi vaihetta: kehittämisprosessin määrittäminen itsearviointin kautta, sopivan vertailukumppanin löytäminen, vertailukäynnit ja vertailun suorittaminen, analysointi ja tulosten esittäminen sekä tulosten tulkitseminen, soveltaminen ja siirtäminen käytännön työhön. (Kantola 2003). Opinnäytetyössäni pyrin löytämään ja tunnistamaan olemassa olevia hyviä osallistamisen käytänteitä ja menetelmiä sekä alueellisen identiteetin määrittämiseen soveltuvia indikaattoreita, joiden pohjalta osallistamissuunnitelma koostetaan.

Aineistona käytän seuraavia materiaaleja:

Keski-Suomen maakunnan osallisuusohjelman 1. versio laadittiin yhteissuunnittelu-
na vuosien 2018-2019 aikana ja sitä päivitettiin sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun kaatumiseen maaliskuussa 2019 asti. Osallisuusohjelman tarkoituksena oli tarjota keinoja maakunnan asukkaille ja sidosryhmille uuden maakunnan toimintojen suunnitteluun ja asioiden valmisteluun. Se sisältää konkreettisia osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja sekä Keski-Suomen osallisuuden teesit. Lisäksi ohjelmassa kuvataan, mitä toimenpiteiden toteuttaminen maakunnassa edellyttää.

Etelä-Savon osallisuusohjelman on koonnut Etelä-Savon maakuntaliitto laajapohjaisen toimijaverkon yhteisen ideoinnin ja suunnittelun pohjalta. Se julkaistiin helmikuussa 2020. Osallisuusohjelmassa kuvataan erilaisia ja eri kohderyhmien vaikuttamisen tapoja Etelä-Savon maakunnassa.

Keski-Suomen maakuntaohjelma 2018-2021 perustuu Keski-Suomen maakuntasuunnitelma 2040 linjauksiin ja tavoitteisiin, sisältäen maakunnan keskeiset kehittämisvalinnat ja -toimenpiteet neljälle vuodelle. Ohjelma perustuu maakunnan vahvuuksiin, joilla saavutetaan kilpailuetua ja erottaudutaan. Kehittämisen strategisina kärkinä ovat bio-, digi-, osaamis- ja hyvinvointitalous sekä matkailu. Viiden kärjen lisäksi

muita kehittämisalueita ovat kulttuuri ja elinkeinoelämä. Alueidenkäytön osalta maakuntakaava liittyy maakuntakaavoituksen osaksi aluekehittämisen strategista kokonaisuutta. Kaavan ja maakuntaohjelman tavoitteet liittyvät toisiinsa aluerakenteiden, biotalouden, saavutettavuuden, osaamisen ja matkailun osalta.

Alueellisen identiteetin indikaattorit on valittu siten, että niillä on yhteyspinta kaikkiin kehittämisalueisiin joko suoraan tai välillisesti.

Houkuttelevat ja kestävät pohjoismaiset kaupungit ja alueet -raportti on osa Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittamaa Houkuttelevat pohjoismaiset kaupungit -hanketta. Hankkeen päämääränä on tunnistaa kaupunkien houkuttelevuutta koskevat indikaattorit ja menetelmät, sekä määrittää, miten pienten ja keskisuurten kaupunkien laatu vaikuttaa ympäristöön, houkuttelevien työpaikkojen luomiseen ja kansanterveyteen. Tässä vuonna 2019 valmistuneessa ”Kartoitus, kehittäminen ja käyttö kaupunkien ominaisuuksien ja kestävyuden mittaamiseksi” -osahankkeen raportissa kuvataan indikaattoreita ja työkalupakkia houkutteleville ja kestäville pohjoismaisille kaupungeille.

Kymenlaakson ekotehokkuuden mittaamista tukevat sosiaalis-kulttuuriset indikaattorit -raportti on osa EU:n Life-rahaston rahoittamaa, vuosina 2002-2004 toteutettua ECOREG-hanketta. Hankkeen tavoitteena oli havainnollistaa alueellista ekotehokkuutta ja kehittää sen mittaamista esimerkkialueella Kymenlaaksossa. Tämä osahankkeen raportti käsittelee sosiaalis-kulttuurista ulottuvuutta ekotehokkuudessa, sekä esittelee sosiaalis-kulttuurista ulottuvuutta mittaavia indikaattoreita.

4.3 Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen

Opinnäytetyössäni keskeisiä teemoja ovat osallisuus, osallistaminen ja osallistuminen.

Osallisuudella kuvataan ihmisen ja yhteisön, tai yhteiskunnan, välisen suhteen tavoitetta. Tavoite on saavutettu, kun ihminen on osa, toimii osana ja kokee olevansa osa yhteisöä. (Nivala&Ryynänen 2019, 138). Näitä kolme aluetta voidaan lähestyä seuraavasti:

1. Osallisuus omassa elämässä

Mahdollisuus elää omannäköistä elämää; mahdollisuus määritellä, mihin toimintaan ja palveluun osallistuu

2. Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Mahdollisuus kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin; mahdollisuus saada tukea vaikuttamiseen

3. Osallisuus yhteisestä hyvästä

Mahdollisuus yhdessä tekemiseen; mahdollisuus päästä nauttimaan yhteisestä hyvästä ja osallistua yhteisen hyvän tuottamiseen ja jakamiseen. Yhteinen hyvä on toimintaa ja arvoja, josta seuraa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. (THL 2020).

Osallistumisella tarkoitetaan ihmisen toiminnallista läsnäoloa inhimillisissä suhteissa. (Nivala&Ryynänen 2019, 138). Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kolmannen teesin, osallisuus yhteisestä hyvästä, keskeinen sisältö liittyy juuri osallistumiseen; yhteisen hyvän tuottamiseen oman toiminnan kautta. Osallistumisen lähtökohtana on ihmisen itse kokema tarve osallistua; se on vapaaehtoista ja omaehtoisuuteen pohjaavaa (Anttiroiko & al. 2007, 249).

Osallistamisella tarkoitetaan sitä, kun alkusysäys yhteiselle toiminnalle, osallistumiselle, tulee ulkopuoliselta taholta. Kansalaisia pyydetään osallistumaan jonkin hankkeen tai toiminnan toteuttamiseen olemassa olevissa institutionaalisissa puitteissa. Lähtökohta on, että toiminta on osallistujien omien etujen mukaista ja osallistuminen vapaaehtoista. (Anttiroiko & al. 2007, 249). Esimerkkinä osallistavasta toiminnasta jo aikaisemmin mainittu Keski-Suomen rullaava maakuntakaavoitusprosessi, jossa kansalaisia osallistavana tahona toimii prosessin omistaja eli Keski-Suomen liitto.

4.4 Osallisuuden ja osallistumisen merkitys

Ihmisen oikeus osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on kirjattu perustuslakiin:

”Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon (perustuslaki 731/1999, 14.3§).”

Demokratian perusajatus on kansalaisen oikeus ja mahdollisuus olla osallisena itseään koskevassa päätöksenteossa, yhteiskunnassa. Edustuksellisen demokratian rinnalle on noussut osallistuva demokratia, joka on edustuksellista demokratiaa täydentävä päätöksenteon muoto. Sen keskiössä on kansalaisen mukana olo ja vaikuttaminen heitä lähellä olevissa asioissa; osallistumista suunnitteluun, valmisteluun ja päätöksentekoon. (Anttiroiko & al. 2007, 246). Tämän päivän julkisessa hallinnassa johdetaan verkostoja, jolloin painotus siirtyy yksittäisistä organisaatioista kansalaisten, kansalaisyhteiskunnan ja yksityisten toimijoiden yhteistyöhön, verkostoihin ja keskinäisiin suhteisiin. Tässä mallissa kansalainen nähdään aktiivisena toimijana, joka (halutessaan) osallistuu yhteisönsä kehittämiseen ja toimintojen toteuttamiseen sekä niiden arviointiin. Kuntatasolla puhutaan uudesta paikallisesta hallinnasta, jossa kuntalaisella on aktiivinen rooli oman alueensa asioiden käsittelyssä. (Isola & al. 2017, 21).

Yksilön kannalta osallisuus ja sen sisällä osallistuminen ovat yhteydessä hyvinvointiin. Osallisuuden kokemuksen on todettu lisäävän yleistä hyvinvointia, turvallisuuden tunnetta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. (THL 2020).

Yhteisön ja yhteiskunnan kannalta osallistuminen on voimavara. Osallistuminen poliittisessa, sosiaalisessa ja kulttuurisessa yhteydessä lisää keskinäistä luottamusta, toteuttaa vastavuoroisuuden periaatetta sekä kasvattaa sosiaalisia verkostoja ja sitä kautta sosiaalista pääomaa. (Anttiroiko & al. 2007, 264).

Toimintakykyinen, ympäröivästä maailmasta kiinnostunut kansalainen paitsi toteuttaa demokratian perusajatusta ja vahvistaa sen säilymistä, myös lisää yhteiskunnan kantokykyä. Osallisuuden tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, köyhyyttä, syrjäytymistä ja syrjintää (THL 2020), mitkä kaikki ovat yhteiskunnan sosiaali- ja terveystalouden palvelujärjestelmää kuormittavia tekijöitä. On siis sekä yksilön että yhteiskunnan intressien mukaista tukea kansalaisten osallisuutta ja osallistumista.

4.5 Osallistavat menetelmät

Osallistavat menetelmät ovat ohjauksen toiminnallinen työkalu, minkä kautta jokainen osallistuja pääsee halutessaan vaikuttamaan toiminnan vaiheisiin. Ne ovat käytännön tekniikoita tai harjoituksia, esimerkiksi kirjallisia tai visuaalisia kuten kyselyitä, yleisötilaisuuksia, e-osallistumista, joiden kautta mahdollistetaan ihmisten osallistuminen yhteiseen keskusteluun, suunnitteluun tai arviointiprosessiin. Oleellista on, että osallistavien menetelmien kautta ihmisen osallistumisen kynnyks laskee, kaikkien halukkaiden ääni tulee kuulluksi ja kyvyt pääsevät käyttöön, sekä käsillä oleva asia saa ymmärrettävämmän ja helpommin lähestyttävän muodon. Osallistava työskentely avaa mahdollisuuden löytää uusia näkökulmia tuttuihinkin aiheisiin.

Menetelmiä valitessa on oleellista miettiä, mitä tavoitellaan ja mitkä menetelmät soveltuvat parhaiten tavoitteen saavuttamiseen. (KSL 2017, 6).

4.6 Keski-Suomen neljä teesiä osallisuudelle

Sote- ja maakuntauudistuksen aikana laadittiin Keski-Suomen osallisuusohjelman ensimmäinen versio. Sen oli tarkoitus toimia pohjana uuden maakunnan asioiden yhteissuunnittelussa, kuvaten niitä osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja, joilla maakunnan asukkaat ja eri sidosryhmät voivat osallistua toimintojen suunnitteluun ja vaikuttaa asioiden valmisteluun Keski-Suomessa. (Keski-Suomi 2021).

Vaikka osallisuusohjelma alun perin rakennettiin uuden maakunnan ja sen asukkaiden väliseen vuorovaikutukseen, ovat ohjelman sisältämien neljän teesin ajatukset käyttökelpoisia ja ajankohtaisia myös tässä ajassa. Seuraavassa esittelen päivitetyn version Keski-Suomen osallisuusohjelman neljästä teesistä:

1. Osallisuus ei ole ”kupla” vaan tapamme toimia!

Yhteissuunnittelu on keskisuomalainen tapa toimia. Osallisuus rakentuu läpi kaikkien maakunnan toimintojen; kuuleminen ja viestin eteenpäin välittäminen ovat jo-

kaisen maakunnan päättäjän sekä työntekijän vastuulla. Poliittiseen päätöksentekoon etenevät suunnitelmat työstetään avoimessa yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa ja ne avataan kommentoinnille mahdollisimman aikaisin valmisteluvaiheessa. Myös päivittäisen toiminnan asioille varmistetaan palautteenantokanavat.

2. Voin osallistua, jos haluan

Jokaisen Keski-Suomen asukkaan pitää voida vaikuttaa oman alueensa asioiden yhteiseen valmisteluun ja suunnitteluun oman kiinnostuksensa sekä voimavarojensa mukaisesti. Perustana on avoin ja ymmärrettävä tieto siitä, mihin asioihin ja miten voin vaikuttaa. Osallistumista tuetaan varmistamalla monipuolinen tiedotus valmis-teilla olevista asioista sekä hyödyntämällä useita eri työkaluja osallisuuden toteutta-miseksi.

3. Osallistuminen on helppoa

Osallistumisen yhteissuunnitteluun tulee olla vaivatonta ja käytössä useita erilaisia osallistamisen menetelmiä. Näin mahdollistetaan eri ikä- ja käyttäjäryhmien osalli-suus omasta elämäntilanteesta käsin. Osallistuminen perustuu aina ymmärrettävään ja avoimeen tietoon siitä, mihin asiaan voidaan vaikuttaa ja mitä yhteisellä suunnitte-lulla tavoitellaan. Kaikki asukkailta saatu palaute on aina läpinäkyvästi ja tietosuoja-asiat huomioiden myös päätöksentekijöiden hyödynnettävissä päätöksenteon tukena.

4. Ei osallisuutta vain osallisuuden vuoksi

Osallisuus ei saa olla vain kampanjoita ja ideoiden keräämistä ilman todellista vaikut-tavuutta toimintojen suunnitteluun. Yhteissuunnittelun tulokset on tehtävä aina nä-kyviksi: miten asukkaiden mielipiteet vaikuttivat lopulliseen suunnitelmaan. Osalli-suutta tulee aina myös seurata ja arvioida. Näin voidaan tehdä näkyväksi se, onko ta-voite yhteissuunnittelusta toteutunut ja miten se on vaikuttanut asioiden käsittelyyn. Seurantaa tulee tehdä myös asukkaiden hyvinvoinnin näkökulmasta: ovatko asukkaat kokeneet voivansa vaikuttaa suunnitteluun ja yhteisten asioiden valmisteluun. Ar-viointin ja seurannan kautta nähdään myös se, ovatko osallisuuden keinot toimivia ja millaisia uusia avauksia voidaan maakunnassa ottaa käyttöön. Arviointia tehdään mm. osana päätöksentekoprosessia, hyvinvointia koskevissa kyselyissä, erilaisilla verkkopalautetyökaluilla ja palautteiden käsittelyn yhteydessä.

Osallisuusohjelmassa painotetaan myös viestinnän roolia: yhteisen tahtotilan viestiminen on osallistamisen lähtökohta. Yhteiskehittämisen tulosten viestiminen läpinäkyvällä ja selkeällä tavalla taas on oleellista jatkotoiminnan kannalta. Ohjelmassa esitetäänkin, että osallisuuden ja viestinnän toiminnan suunnittelu tulee tehdä yhteisesti. Tämä lisää avoimuutta, kannustaa yhteiseen tekemiseen ja antaa mahdollisuuden arvioida toimintamalleja säännöllisesti. (Keski-Suomi 2021, 8).

5 KESKI-SUOMEN LIITON OSALLISTAVIEN MENETELMIEN OPAS ALUE-IDENTITEETTITYÖHÖN

Alueelliset identiteetit ovat nousseet tärkeiksi kansalaisuutta määrittäviksi tekijöiksi maailmankansalaisuuden ja maankansalaisuuden rinnalle. Paikallisyhteisöt ovat kehittyneet rinta rinnan maailmanlaajuisten yhteisöjen kanssa. Maakunnallinen yhtenäisyys ja identiteetti nähdään keskeisinä tekijöinä mietittäessä maakunnan veto- ja pitovoimaa. Jotta voidaan rakentaa laajempaa maakunnallista identiteettiä, täytyy tarkastelu aloittaa paikallisesti tunnistamalla kuntien, kylien, kaupunginosien ja muiden pienempien keskittymien alueellisia identiteettitekijöitä. Tämä voi tapahtua vain yhteistyössä paikallisten ihmisten kanssa, kuulemma heidän kokemuksiaan, näkemyksiään ja ideoitaan oman alueensa luonteesta ja merkityksestä.

Tämän oppaan tarkoitus on tarjota indikaattorimalleja ja osallistavia menetelmiä tämän työskentelyn tueksi. Alueellisen identiteetin indikaattorit on valittu siten, että niillä on yhteyspinta kaikkiin Keski-Suomen maakuntaohjelma 2018-2021:n kehittämisalueisiin joko suoraan tai välillisesti.

Opas on tarkoitettu ensisijaisesti Keski-Suomen liiton kokoaman alueidentiteettityöryhmän käyttöön, mutta sitä voivat hyödyntää kaikki jotka tekevät alueidentiteettityötä omalla alueellaan. Suosittelen kuitenkin fasilitoijan perehtymistä osallisuuteen, osallistaviin menetelmiin ja alueellisen identiteetin käsitteeseen ennen oppaan käyttöön ottoa: näin asia koko laajuudessaan tulee ymmärretyksi ja työskentely helpomaksi.

Sekä osallistavia menetelmiä että indikaattoreita kannattaa käyttää luovasti, omiin tarpeisiin ja tilanteisiin soveltaen, muokaten, lisäten ja poistaen. Tärkeintä on rohkeus kokeilla erilaisia toimintamalleja!

Alueellinen identiteetti, osallisuus ja osallistavat menetelmät

Alueellinen identiteetti rakentuu alueen ihmisten ja luonnon vuorovaikutuksen, historian, kulttuuriperinnön sekä nykyisten talous- ja sosiaalirakenteiden kautta. Se voi-

daan jakaa kahteen osaan: alueen itsensä identiteettiin, mikä käsittää paikan luonnonolosuhteet tai muut erityispiirteet ja ihmisten alueeseen kiinnittymiseen eli alue-samaistumiseen. Alueellisen identiteetin lähtökohtina ovat samaistuminen ja erottautuminen: ihminen samaistuu johonkin ryhmään tai alueeseen sekä erottaa oman ryhmänsä tai alueensa muista. (Zimmerbauer 2008).

Osallisuudella kuvataan ihmisen ja yhteisön, tai yhteiskunnan, välisen suhteen tavoitetta. Tavoite on saavutettu, kun ihminen on osa, toimii osana ja kokee olevansa osa yhteisöä. Osallisuuden kokemuksen on todettu lisäävän yleistä hyvinvointia, turvallisuuden tunnetta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. Yhteisön ja yhteiskunnan kannalta osallistuminen on voimavara. Osallistuminen poliittisessa, sosiaalisessa ja kulttuurisessa yhteydessä lisää keskinäistä luottamusta, totuttaa vastavuoroisuuden periaatetta sekä kasvattaa sosiaalisia verkostoja ja sitä kautta sosiaalista pääomaa. (Nivala&Ryynänen 2019).

Osallistavat menetelmät ovat ohjauksen toiminnallinen työkalu, minkä kautta jokainen osallistuja pääsee halutessaan vaikuttamaan toiminnan vaiheisiin. Ne ovat käytännön tekniikoita tai harjoituksia, esimerkiksi kirjallisia tai visuaalisia kuten kyselyitä, yleisötilaisuuksia, e-osallistumista, joiden kautta mahdollistetaan ihmisten osallistuminen yhteiseen keskusteluun, suunnitteluun tai arviointiprosessiin. Oleellista on, että osallistavien menetelmien kautta ihmisen osallistumisen kynnyks laskee, kaikkien halukkaiden ääni tulee kuulluksi ja kyvyt pääsevät käyttöön, sekä käsillä oleva asia saa ymmärrettävämmän ja helpommin lähestyttävän muodon. Osallistava työskentely avaa mahdollisuuden löytää uusia näkökulmia tuttuihinkin aiheisiin.

Menetelmiä valitessa on oleellista miettiä, mitä tavoitellaan ja mitkä menetelmät sopivat parhaiten tavoitteen saavuttamiseen. (KSL 2017).

Alueellisen identiteetin indikaattorit

Ympäristö

Ympäristö käsittää ne fyysiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät, jotka ovat osa luontoa tai rakennettua ympäristöä ja joiden kanssa ihminen on vuorovaikutuksessa. Ym-

päristöllä tarkoitetaan ensisijaisesti ihmisen elinympäristöä, jonka tilaan ja laatuun voidaan vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti ihmisen toimesta. (Tilastokeskus 2020).

- luonto

Luonto käsittää maaperän, vesi- ja ilmakehän sekä kasvit ja eläimet. Se on vain vähäisessä määrin tai ei ollenkaan ihmisen muokkaama elinympäristö. (Tieteen termipankki 2020).

- koettu: kokeeko luonnon osaksi omaa ja alueensa identiteettiä. Jos, niin mitkä ominaispiirteet kokee tärkeiksi/oleellisiksi identiteetin kannalta
- faktinen: luonnon määrä, läheisyys ja saavutettavuus (maalla, kaupungissa), viheralueet, vesistöjen puhtaus, hiljaiset alueet

- kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ihmisen toiminnan jälkiä maisemassa, sitä miten käyttö, hoito, rakentaminen tai muuttaminen näkyvät ympäristössä. Kulttuuriympäristöön kuuluvat muinaisjäännökset, kulttuurimaisema sekä rakennettu kulttuuriympäristö. (Suomen museoliitto 2020).

- koettu: kokeeko rakennetun- ja/tai luonnonkulttuuriympäristön osaksi omaa ja alueellista identiteettiä
- faktinen: inventoitu/arvotettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, perinnemaisemat, kulttuurimaisemat, Unescon kohteet ja keskeisimmät merkityksellisen yleiset kohteet esim. kirkot, seurantalot, koulut

- turvallisuus

Turvallisuudella tarkoitetaan sekä konkreettisten vaarojen ja uhkien, tai niiden mahdollisuuden, poissaoloa että psykologista kokemusta niiden poissaolosta. Maslow'n tarvehierarkiassa turvallisuus on yksi ihmisen viidestä perustarpeesta. (Wikipedia 2020).

- koettu: kokeeko olonsa turvalliseksi omalla asuinalueellaan/kaupungissa/kylässä

- faktinen: rikos- ja onnettomuustilastot
- asuinalueet

Asuinalueet ovat paitsi fyysisiä ja materiaalisia alueita, myös sosiaalisten suhteiden kautta muodostuvia ja rajautuvia. Näiden kaikkien myötä ihminen luo siteitä asuin-ympäristöönsä ja kiinnittyy asuinalueeseensa. (Van Aerschot & Salminen 2018).

- koettu: naapuruston sosiaaliset suhteet, asukkaita leimaavat piirteet
- faktinen: asuinalueiden työllisyys/työttömyystilastot, koulutustausta, ammatit, kulkuyhteydet, pendelöinti
- vapaa-aika

Vapaa-aika on tärkeäksi koettu elämänalue: tutkimuksen mukaan lähes 60 prosenttia 15 vuotta täyttäneistä pitää vapaa-aikaa erittäin tärkeänä elämänalueena. Ajankäyttö-tutkimuksen tulokset kertovat ihmisten vapaa-ajan lisääntyneen ja ansiotyöhön käytetyn ajan vastaavasti vähentyneen. Vapaa-ajan rooli ihmisten elämässä on siis entistä merkityksellisempi niin laadullisesti kuin määrällisestikin. (Tilastokeskus 2020).

- koettu: kokeeko, että alueella on vapaa-ajanviettomahdollisuuksia, mitä käyttää, mitä haluaisi lisää
- faktinen: sivistystoimen järjestämät ja ylläpitämät tapahtumat ja paikat, seuratoiminta, kulttuuritarjonta- ja käyttöaste, saavutettavuus jne.

Elinkeinoelämä

Elinkeinoelämä koostuu liiketoiminnasta, joka on ammattimaista kaupallista tai teollista toimintaa. Sen tarkoituksena on luoda pääomaa tai voittoa, tai vain ylläpitää omaa toimintaansa. (Mitä-tarkoittaa.com 2020).

- työllistymismahdollisuudet
  - koettu: kokeeko, että omalla alueella on työllistymismahdollisuuksia yleensä/itseä kiinnostaville aloille, etätyöskentelymahdollisuudet → tarvittavat yhteydet
  - faktinen: vapaiden työpaikkojen määrä aloittain, piilotyöpaikkojen kartoittaminen, etätyöskentelymahdollisuudet
- elinkeinorakenne

- koettu: tukeeko toimintaympäristö (alue) toimintaa esim. yrittäjyyttä, hyötykö yritys alueen perinteistä ja kulttuurista
- faktinen: yritys rakenne ja toimialat
- koulutus
  - koettu: jos alueella on oppilaitoksia/ei ole oppilaitoksia, miten vaikuttaa omasta mielestä alueen identiteettiin
  - faktinen: onko alueella oppilaitoksia, profiloituuko alue koulutuksen kautta, mitä oppilaitos/-laitokset tuottavat alueelle, mistä opiskelijat tulevat → vaikuttaako enemmän lähialueella pitovoimana vai tuottaako vetovoimaa-kin, kulttuurista lisäarvoa jne.

Monipaikkaisuus ja kaksoisidentiteetti

Monipaikkaisuudella viitataan kahden tai useamman ihmiselle merkityksellisen paikan ja niiden välillä tapahtuvan liikkumisen kokonaisuuteen. Monipaikkaisuus synnyttää uudenlaisia alueidentiteettejä ja yhteisöllisiä rooleja. Monipaikkaisuus voi olla vapaaehtoista/etuoikeutettua tai pakotettua ja se voi liittyä työhön, asumiseen, vapaa-aikaan tai sosiaalisiin suhteisiin. Monipaikkaisuutta leimaa toistuva liikkuminen paikasta toiseen. (Haukkala 2011).

Kaksoisidentiteetti on historiantutkija, professori Laura Kolben lanseeraama termi. Kaksoisidentiteetti on sidoksissa ihmisen kokemukseen itsestään osana jonkin alueen kulttuuria, ei fyysisiin paikkatekijöihin. Ihminen voi esimerkiksi samaistua sekä synnyinpaikkaansa että nykyiseen asuinpaikkaansa, tai Suomessa maahanmuuttajaperheessä kasvanut kokea olevansa kahden kulttuurin kasvatti. Kaksoisidentiteetti ei vaadi fyysistä kiinnittymistä molempiin alueisiin; se voi ilmetä esimerkiksi synnyinseudun paikallislehden tilaamisena ilman, että henkilö käy paikkakunnalla fyysisesti juuri koskaan. Kaksoisidentiteetistä puhutaan myös silloin, kun henkilö kiinnittyy useampaan kuin kahteen alueeseen, esim. synnyinpaikka, opiskelupaikka, puolison synnyinpaikka, nykyinen kotipaikka. (Kolbe 2018)

Miten ottaa kaksois- ja monipaikkaisen identiteetin omaavat mukaan alueen kehittämiseen? Asiaa voidaan pohtia ainakin seuraavien tekijöiden kautta:

- kotipaikka

- vapaa-ajan asuminen
- etätyö
- juuret
- henkiset juuret
- saavutettavuus (fyysinen ja digitaalinen)

Terveys ja hyvinvointi

Maailman terveysjärjestö WHO määrittää terveyden täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi. Määritelmää on arvosteltu sen idealistisuuden takia; kenenkään ei ole mahdollista saavuttaa tällaista tilaa. Määritelmää onkin kehitetty korostamalla terveyden dynaamisuutta ja ”spirituaalisuutta”. Terveys on alati muuttuva tila, johon vaikuttavat ihmisen kokemukset, arvot ja asenteet, sekä sairaudet että fyysinen ja sosiaalinen ympäristö. (Duodecim 2020).

- koettu: kokemus omasta fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista suhteessa ulkoisiin tekijöihin → miten alue vaikuttaa omaan hyvinvointiin → ympäristö, elinkeinoelämä, kulttuuriperintö, monipaikka/kaksoisidentiteetti
- faktinen: tilastot esim. terveysasemakäynneistä, kuntien hyvinvointikertomukset

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperintöön luetaan ne menneisyydestä perityt aineelliset ja aineettomat voimavarat, jotka kuvastavat ihmisten alati muuttuvia arvoja, uskomuksia, tietoja ja perinteitä. Kulttuuriperintö sisältää kaikki ihmisen ja paikkojen vuorovaikutuksessa historian kuluessa rakentuneen ympäristön osat. (Salmela et al.). Kulttuuriperintöä voidaan tarkastella esimerkiksi perinteiden, murteen, suvun, heimon, tapojen, uskomusten, symbolien, maiseman, esineiden ja rakennusten kautta.

- koettu: miten ihminen kokee oman kulttuuriperintönsä ja mieltää sen osaksi identiteettiään. Voidaan käyttää esim. kulttuuriympäristöbarometrin kysymyksiä
- faktinen: onko alueella kulttuuriperintökohteita, paikallisia tapoja, uskomuksia jne., joita voidaan käyttää alueen identiteetin määrittelyyn

Matkailu

Jos alueelle suuntautuu paljon turismia, voi se liittyä alueen houkuttelevuuteen joka nousee vahvasta kulttuuri-identiteetistä.

- faktinen: matkailun kehitys suhteessa matkailijoiden määrään, yöpymiset vuodessa, matkailun kausiluontoisuus, saatu palaute
- koettu: paikallisten matkailupalveluista kokema hyöty/haitta

Osallistuminen päätöksentekoon

Ihmisen oikeus osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on kirjattu perustuslakiin. Demokratian perusajatus on kansalaisen oikeus ja mahdollisuus olla osallisena itseään koskevassa päätöksenteossa, yhteiskunnassa. Edustuksellisen demokratian rinnalle on noussut osallistuva demokratia, joka on edustuksellista demokratiaa täydentävä päätöksenteon muoto. Sen keskiössä on kansalaisen mukana olo ja vaikuttaminen heitä lähellä olevissa asioissa; osallistumista suunnitteluun, valmisteluun ja päätöksentekoon. (Anttiroiko & al. 2007, 246).

- koettu: kokevatko asukkaat voivansa osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja päätöksentekoon
- faktinen: äänestysprosentti kunnallisvaaleissa, onko osallistumisen kanavia, onko alueella osallisuussuunnitelma, maakuntakaavasta saatava palaute tms.

Osallistavat menetelmät alueidentiteetityössä

Yhteissuunnittelu

Yhteissuunnittelun perusajatuksena on, että asukkaat osallistuvat aktiivisesti oman elinympäristönsä muokkaamiseen, suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä viranomaistahojen kanssa. Molemmilla ryhmillä on omasta näkökulmastaan käsin ponnistavaa asiantuntijuutta. Yhteissuunnittelu perustuu aina ymmärrettävään ja avoimeen tietoon siitä, mihin asiaan voidaan vaikuttaa ja mitä yhteisellä suunnittelulla tavoitellaan. Tavoite on, että eri suunnitteluprosesseissa hyödynnetään aina useampia osal-

listumisen työvälineitä. Näin mahdollistetaan eri ikä- ja käyttäjäryhmien osallistumismahdollisuus omasta elämäntilanteesta käsin.

Yhteissuunnittelu on hyvä menetelmä esimerkiksi ympäristöindikaattorin aluerakenteita ja infrastruktuuria käsittelevään osaan.

Kumppanuuspöytä

Kumppanuuspöytämallissa eri toimijatahojen edustajat kokoontuvat yhteisen teeman ympärille keskustelemaan ja kehittämään. Malli on pitkäjännitteisempi ja sitoutumista vaativampi kuin perinteinen ryhmä- tai verkostotyöskentely. Tavoite on selkeästi sovittu ja työskentely tiivistä ja harkittua. Kumppanuuspöytää voidaan käyttää joko a) kehittämISRakenteena jossa eri toimijat (esim. asukkaat, kunta, asiantuntijat, järjestöt, yrittäjät) pohtivat alueen kehittämistarpeita ja etsivät niihin ratkaisuja, tai b) asukkaiden täydentävänä osallistumisen mallina, jonka kautta omat näkemykset ja ehdotukset tulevat kuulluiksi.

Kumppanuuspöytää voidaan hyödyntää minkä tahansa ehdotetun indikaattorin yhteydessä. Parhaiten tämä malli toimii, kun ollaan selkeästi kehittämISvaiheessa ts. kokemustieto on jo kerätty kehittämisen pohjaksi.

Työryhmät

Työryhmät ovat kevytrakenteisia ja sopivat hyvin rajattujen aihealueiden käsittelyyn. Esimerkiksi kumppanuuspöytämallin sisällä voi toimia pienempiä itsenäisiä työryhmiä, jotka kaikki työskentelevät yhteisen päämäärän eteen, purkautuen sitä mukaa kun saavat työnsä valmiiksi.

Asukastilaisuudet

Asukastilaisuudet mahdollistavat suoran vuorovaikutuksen kuntien toimijoiden ja asukkaiden välillä. Ne sopivat parhaiten yhteisiksi tiedotus-, keskustelu-, palaute- ja ideointitilaisuuksiksi. Asukastilaisuuksissa tietyn asuinalueen, pienien kuntien kohdalla mahdollisesti koko kunnan, asukkaat saavat mahdollisuuden kertoa tärkeiksi kokemansa asiat kasvokkain, saaden välittömän palautteen asiaan perehtyneeltä toimijalta.

Tilaisuuksien järjestäjän tulee huolehtia palautteen ja ideoiden koostamisesta sekä julkaisemisesta kaikkien osallisten tiedossa olevalla kanavalla, esimerkiksi verkkosivuilla.

Alueellisen luonteensa takia asukastilaisuudet sopivat erityisen hyvin henkilökohtaista kokemusta kartoittaviin indikaattoreihin, kuten kulttuuriympäristö sekä monipaikkaisuus&kaksoisidentiteetti.

Sähköiset palaute- ja ideointijärjestelmät

Yhteinen palaute- ja ideointikanava, johon ajatuksena voi jättää sekä nimettömänä että nimellään (mikäli toivoo yhteydenottoa kunnan toimijoiden taholta). Sähköisten järjestelmien etuna on helppous; ne eivät ole aikaan tai paikkaan sidottuja. Myös anonymiteetti voi madaltaa osallistumisen kynnystä.

Sähköisten järjestelmien kohdalla on oleellista nimetä ne henkilöt, jotka seuraavat kanavan sisältöä säännönmukaisesti sekä sopia asioiden käsittelyprosessista.

Sähköisten järjestelmien kautta voidaan esimerkiksi kartoittaa ihmisten kokemuksia omista osallistumismahdollisuuksistaan paikalliseen päätöksentekoon, kerätä tietoa ja palautetta elinympäristöön liittyvistä asioista sekä tehdä kyselyitä esimerkiksi koettuun terveyteen ja hyvinvointiin liittyen.

Sosiaalinen ja perinteinen media

Sosiaalinen media perustuu osallistumisen mahdollisuuteen: kenellä tahansa on mahdollisuus ottaa osaa tietystä aiheesta käytävään vuoropuheluun joko aktiivisena tai passiivisena osallistujana, jakaa, kuunnella, keskustella, vaikuttaa. Sosiaalisen median kohdalla on sähköisten palaute- ja ideointikanavien tapaan oleellista nimetä keskeiset henkilöt ja asioiden käsittelyprosessit.

Kansalaisosallisuuden toteuttamismahdollisuudet perinteisen median kautta ovat heikkoja, mutta niiden merkitys tiedotuskanavina, erityisesti niiden asukkaiden keskuudessa joilla ei ole kykyä tai mahdollisuutta käyttää sähköisiä järjestelmiä, on suuri.

Mediaa voidaan hyödyntää kaikkien indikaattoreiden kohdalla. Paitsi tiedotuskanavina, mediaa voidaan käyttää yleisen aluetietoisuuden herättäjänä, keskustelunvirittäjänä sekä mielikuvien luojana.

Foorumit ja raadit

Foorumi-termin määritelmä vaihtelee asiayhteydestä riippuen: se voi yhtä hyvin olla kaikille avoin joukkotapahtuma (kansalaisfoorumi) kuin tietylle, erikseen kutsutulle ryhmälle suunnattu tapaaminen tai prosessi (esim. asuinalueen asukasfoorumi). Tyypillisesti foorumi keskittyy yhden asian ympärille, tuoden esille mahdollisimman monta näkökulmaa ja herättäen keskustelua aiheesta.

Raatien tehtävä on antaa palautetta ja ottaa kantaa esillä olevaan asiaan. Raadit koostuvat erikseen sovitusta henkilöistä, joiden näkemykset otetaan huomioon käsillä olevan asian eteenpäin viemisessä.

Foorumit ja raadit sopivat kaikkien indikaattoreiden työstämisvälineiksi työskentelyn päämäärästä riippuen.

Toimenpidesuosituks

Alueellisen identiteetin muodostaminen on prosessi, jonka läpikäymiseen tarvitaan riittävästi aikaa ja resursseja, jotta lopputulos on kulttuurisesti kestävä ja aidolla pohjalla. Prosessi vaatii laajan toimijajoukon osallistumista ja osallistamista työskentelyn eri vaiheissa. Työn alkuun saattamiseksi olisi tarkoituksenmukaista koota ydinryhmä, joka luo työskentelylle raamit. Myöhemmässä vaiheessa ydinryhmä voi toimia maakunnassa tapahtuvan alueellisen työskentelyn ohjausryhmänä ja työn lopputulosten kokoajana. Prosessin omistajana Keski-Suomen liitto olisi luonteva taho maakuntaan suuntautuvan laajan kehittämistyönsä kautta. Prosessin jokin osa olisi järkevää hankkeistaa. Tämä mahdollistaisi syvällisemmän paneutumisen johonkin tiettyyn alueidentiteetin ilmenemismuotoon ja sitä kautta siihen, mitä uutta se voi tarjota maakunnan aluekehittämiselle.

6 ARVIOINTI JA POHDINTA

6.1 Arviointi

Aloittaessani opinnäytetyöni kirjoittamista kevättalvella 2020, oli Covid-19-virus levinnyt myös Suomeen ja muuttanut kaikkien arkielämää tavalla tai toisella. Omankin työskentelyni rytmi muuttui, kun kotona oli useampi henkilö, joiden toimet piti sovittaa omiinsa. Kirjoitusprosessin kannalta tämä tarkoitti sitä, että etenemiseni oli alkuperäistä suunnitelmaa hitaampaa. Toisaalta tämä mahdollisti pitkällisemmän suunnittelun, pohdinnan ja asioiden kypsyttelyn. Valitsemani aihe vaati perehtymistä kahden hyvin erilaiseen kokonaisuuteen: osallisuuteen, jonka sisällä osallistumiseen ja osallistamiseen, sekä alueelliseen identiteettiin. Haltuun otettavaa oli suhteellisen paljon, joten kovin lyhyellä aikavälillä tämä ei olisi onnistunut tyydyttävällä tavalla. Todennäköisesti jotkin oivallukset olisivat jääneet tulematta, jos olisin rutistanut prosessin kasaan suunnittelemani kolmessa kuukaudessa.

Tutkimusmenetelmäksi valitsemani benchmarking ei soveltunut tämänkaltaiseen opinnäytetyöhön saumattomasti: benchmarkingin ytimessä on prosessinomainen eli pitkäkestoinen kehitystyö, jossa kohteen tarkkailulla ja pohdinnalla ja niiden kautta tulevilla kokeiluilla, ”parastamisella”, on suuri merkitys. Omassa työssäni keräsin ja hyödynsin muiden tahojen valmiita aineistoja tehden niistä uusia synteesejä, ja indikaattorien kohdalla myös kokonaan uusia indikaattoreita, mutta kehitystyötä ja kokeiluvaiheita ei olisi ollut mahdollista, eikä mielekästäkään, toteuttaa. Jos nyt lähtisin pohtimaan tutkimusmenetelmää, valitsisin todennäköisesti jonkin toisen, tai yhdistäisin jo käyttämäni benchmarkingin osan johonkin muuhun tutkimusmenetelmään.

Tilaaajan eli Keski-Suomen liiton edustajat olivat tyytyväisiä oppaaseen. Tein yhteistyötä kulttuuriympäristöistä ja asutusrakenteesta vastaavan maakunta-arkkitehdin ja aluekehittämisestä ja alueiden käytöstä vastaavan vs. aluekehitysjohtajan kanssa. Heille sen suurin hyöty tässä vaiheessa on, että osallisuutta ja sen menetelmiä on tarkasteltu maakunnan liiton yhden tehtäväalueen näkökulmasta ja koottu yhdeksi paketiksi. Jatkossa Keski-Suomen liiton taholta tullaan kokoamaan työryhmä, joka toimii alueellisen identiteettityön alkupaniijana ja ohjausryhmänä. Osallistavien mene-

telmien oppaan ulkoasu toteutetaan Keski-Suomen liiton taholta, joten en ole tämän työn puitteissa kiinnittänyt siihen huomiota.

Jos nyt aloittaisin opinnäytetyöprosessin, tekisin asioita enemmän limittäin: aiheeseen tutustumisen jälkeen tekisin tiiviimpää yhteispohdintaa Keski-Suomen liiton toimijoiden kanssa, ts. perehdyttäisin heidät aiheeseen ja osallistaisin oppaan tekemiseen. Näin saisin enemmän juuri heidän työnsä hyödyksi kohdentuvaa materiaalia sekä laajempia näkökulmia.

6.2 Pohdinta

Opinnäytetyöni teema nousi Keski-Suomen liiton tarpeesta saada suunnitelma alueidentiteettityönsä tueksi. Olin työskennellyt Keski-Suomen liitossa sote- ja maakuntauudistuksen aikana ja seurannut sivusta silloista maakuntaidentiteettityötä, joten aihe ei ollut minulle täysin vieras. Osallisuus on tärkeä teema myös aluekehitystyössä ja sen asemaa halutaan vahvistaa kaikilla sektoreille. Siksi myös alueellisen identiteetin pohdintaan kaivattiin osallistavia menetelmiä, jotka olisivat selkeitä ja helppokäyttöisiä.

Sote- ja maakuntauudistuksen aikana toiminut osallisuustyöryhmä laati yhteissuunnitteluna eri osapuolten kanssa Keski-Suomen osallisuusohjelman 1. version. Se sisällytti myös listauksen osallistavista menetelmistä, jotka oli luontevaa ottaa pohjaksi omaan työskentelyyni. Lisäksi ohjelmassa määritellyt neljä teesiä Keski-Suomen osallisuudelle antoivat suuntaa työlleni; niiden ajatukset olivat ajankohtaisia myös tällä hetkellä, vaikka kohdistus alkuperäisissä teeseissä olikin tulevan maakunnan toimintaan. Etelä-Savon maakuntaliiton niin ikään yhteissuunnitteluna laatiman osallisuusohjelman sisältö täydensi Keski-Suomen liiton vastaavaa, tarjoten laajemman kuvauksen kansalaisosallisuuden tavoista. Opinnäytetyöhöni valitsemani menetelmät ovat hyvin tunnettuja ja laajalti käytettyjä, toimivia perusmenetelmiä erilaisiin osallistamisen tilanteisiin; tässä ne on koottu yhteen ja avattu helposti käyttöön otettaviksi. Alueellisen identiteetin etsinnässä ja pohdinnassa kyseiset menetelmät on tarkoitettu käytettäväksi yhdessä oppaasta löytyvien indikaattoreiden kanssa, mutta toimivat toki itsenäisinäkin.

Alueellisen identiteetin indikaattorit on luotu konkreettisiksi esimerkeiksi aihealueista, joita identiteettityössä voidaan kartoittaa. Koska alueellinen identiteetti on aihe-

na hyvin subjektiivinen, kokemusperäinen ja siksi vaikeasti mitattava, ei sen tarkaste-
luun ole kehitetty valmista mittaristoa. Tämän opinnäytetyön yhteyteen otetut indi-
kaattorit on sovellettu kahdesta oppaasta, sekä Keski-Suomen liiton toimijoiden
kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta; tulevaisuus näyttää, ovatko ne toimivia tar-
koituksessaan.

Mielestäni opas onnistui suhteellisen hyvin. Osallisuus ja alueidentiteetti kytkeytyvät
sujuvasti toisiinsa ja muodostavat loogisen kokonaisuuden. Oppaan lopullinen käy-
tettävyys tosin näkyy vasta, kun identiteettityöskentely käynnistyy, koska sen toimi-
vuutta ei tämän opinnäytetyön yhteydessä keretty testaamaan. Tällaisenaan opas on
lähinnä runko, jonka sisällön käyttäminen vaatii fasilitointia ja perehtymistä aihe-
eseen parhaan lopputuloksen saavuttamiseksi.

LÄHTEET

Anttiroiko, Ari-Veikko; Haveri, Arto; Karhu, Veli; Rynänen, Aimo & Siitonen, Pentti 2007. Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet 2007. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere.

Bailly, Antoine 2017. New regional identities in a global world. GLO Discussion paper, No. 13, Global Labor Organization (GLO): Maastricht.

Duodecim 2020. Terveyskirjasto. Mitä terveys on? Viitattu 17.11.2020. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00903

Etelä-Savon liitto 2020. Etelä-Savon osallisuusohjelma. <https://www.esavo.fi/resources/public//Yhteisty%C3%B6/Osallisuus/Osallisuusohjelmanlopullinenversio.pdf>

Haukkala, Teresa (toim.) 2011. Monipaikkaisuus – ilmiö ja tulevaisuus. Sitran selvityksiä 54. Sitra: Helsinki. <https://media.sitra.fi/2017/02/27172901/SelvityksiC3A454-2.pdf>

Isola, Anna-Maria; Kaartinen, Heidi; Leemann, Lars; Lääperi, Raija; Schneider, Taina; Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? - Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy: Helsinki.

Jaakkola, Vuokko 2018. Kumppanuuspöydän rakennusopas. Suomen Kuntaliitto: Helsinki. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1963-kumppanuuspoydan-rakennusopas>

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry ja KSL-opintokeskus 2017. Osallistavat menetelmät – vinkkejä ja virikkeitä kouluttajalle. <https://www.ksl.fi/wp-content/uploads/2017/10/Osallistavat-menetelm%C3%A4t-KSL-verkko.pdf>

Kantola, Ismo (toim.) 2003. Harjoittelun ja työelämäprojektien benchmarking. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 14:2003. Edita Prima Oy: Helsinki.

Keski-Suomen liiton kotisivut 2020. CREADIS3 – Älykkäät luovat alueet. Viitattu 28.5.2020. https://www.keskisuomi.fi/maakunnan_kehittaminen/keski-suomen_liiton_hankkeet/creadis3_-_alykkaat_luovat_alueet

Keski-Suomen liitto 2020. Cooking tomorrow. CREADIS3 Action Plan.

Keski-Suomi2021 2019. Keski-Suomen maakunnan osallisuusohjelma. <http://www.ks2021.fi/>

Keski-Suomen liitto 2020. Keski-Suomen rullaava maakuntakaavoitus – Ikuinen osallistumis- ja arviointisuunnitelma.

Keski-Suomen liitto 2017. Maakuntaohjelma. https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/sites/3/2020/08/25394-Keski-Suomen_maaakuntaohjelma_2018-2021_A4.pdf

Keski-Suomen liitto 2019. Taloussuunnitelma 2020 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2020-2022.

Keski-Suomen liiton kotisivut 2020. Viitattu 28.4.2020. https://www.keskisuomi.fi/keski-suomen_liitto

Keski-Suomen sote- ja maakuntauudistuksen arvotyöpaja-aineisto 2019.

Kolbe, Laura 2018. Koti, katu, kortteli – Kaupunki ja moderni mieli. Kirjapaja: Helsinki.

Kunnallisalan kehittämissätiö 2016. Kansa maakuntien tulevaisuudesta. Tiedote. <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2016/05/Kansa-maakuntien-tulevaisuudesta.pdf>

Kuntaliiton kotisivut 2020. Viitattu 13.3.2020. <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto>

Metsä Spring kotisivut 2020. Viitattu 28.5.2020. <https://metsaspring.com/fi/projects/>

Mickwitz, Per & Rosenström, Ulla 2004. Kymenlaakson ekotehokkuuden mittaamista tukevat sosiaalis-kulttuuriset indikaattorit. ECOREG-hankkeen dokumentointiraportti 3. Suomen ympäristökeskus: Helsinki. http://www.ymparisto.fi/flash/ecoreg/fin/dl_data/SY699.pdf

Mitä-tarkoittaa.com -sivusto 2020. Määritelmä sanalle elinkeino. Viitattu 11.11.2020. <https://www.mita-tarkoittaa.com/Elinkeinoel%C3%A4m%C3%A4>

Niva, Mikael & Tuominen, Kari 2005. Benchmarking käytännössä – Hyviä kysymyksiä ja benchmarking-tutkimuksia. Oy Benchmarking Ltd. (Painopaikka ei tiedossa).

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus Oy. Printon Trükikoda: Tallinna

Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko 2006. Minuus ja identiteetti – Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere. https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/78542769/Minuus_ja_identiteetti.pdf

Salmela, Ulla; Matikka, Hannu; Latvala, Pauliina; Kauppi, Petja (vuosiluku ei tiedossa). Kohti kestävästä kulttuuriperintötyötä – Taustaselvitys Faron yleissopimuksen voimaansaattamiseksi Suomessa. Museovirasto. Multiprint Oy: Vantaa. <https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/kohti-kestavaa-kulttuuriperintotyota.pdf>

Siivonen, Katriina 2008. Saaristoidentiteetit merkkien virtoina. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa. Kansantieteellinen arkisto 51. Suomen muinaismuistoyhdistys: Helsinki. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/37988/diss2008siivonen.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Sweco 2019. Houkuttelevat ja kestävät pohjoismaiset kaupungit ja alueet. Ehdotetut indikaattorit&työkalupakki. https://www.regjeringen.no/contentassets/987793cf24074913ba646f5402cb6624/indicators_toolbox-fi.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Osallisuuden osa-alueet. Viitattu 16.6.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet>

Tieteen termipankki 2020. Luonto. Viitattu 11.11.2020. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Ymp%C3%A4rist%C3%B6tieteet:luonto>

Tilastokeskus 2020. Käsitteet ja määritelmät. Ympäristö. Viitattu 11.11.2020. <http://www.tilastokeskus.fi/til/tyymm/kas.html>

Tilastokeskus 2020. Vapaa-aika muutoksessa – tekniikka on hämärtänyt arjen ja leikin rajaa. Viitattu 11.11.2020. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/vapaa-aika-muutoksessa-tekniikka-on-hamartanyt-arjen-ja-leikin-rajaa/>

Van Aerschot, Lina, & Salminen, Jarkko 2018. Hyvä, paha lähiö : nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen pääoma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitst->

<ream/handle/123456789/63565/hyvapahalahiovan%20aershot%20ja%20salminen-valmiskorjattu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Wikipedia 2020. Turvallisuus. Viitattu 11.11.2020. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Turvallisuus>

Wikipedia 2020. Vertailukehittäminen. Viitattu 23.8.2020. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Vertailukehitt%C3%A4minen>

Zimmerbauer, Kaj 2008. Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä. Yliopistopaino: Helsinki.